

TERORIZAM

Nataša Šakić

UDK323.28

Studentski rad

Primljeno: 15.10.1996.

Prihvaćeno: 10.10.1997.

Terorizam je uvijek bio prisutan na svjetskoj sceni, a eskalirao je u posljednjih 35 godina. Teroristi nas svojim akcijama podsjećaju da ne zaboravimo njihove zahtjeve. Članak daje pregled triju knjiga koje su se pojavile u razdoblju od 1989. do 1995. godine, a koje problematiziraju definiciju terorizma, ciljeve i vrste, profile terorista, uzroke terorizma te napore na njegovu suzbijanju. Pregledom su obuhvaćene: Weinberg, B. Leonard, Political Terrorism; Kegley, W. Charles jr., International Terrorism; Clutterbuck, Richard, Terrorism in an Unstable World.

Ključne riječi: terorizam, terorističko nasilje, gerila, međunarodni terorizam, politički terorizam, revolucionarni terorizam, etničko-separatistički terorizam, reakcionarni terorizam, državno sponzorirani terorizam

Uvod

U razdoblju od 1989. do 1995. godine objavljene su knjige: Weinberg, B. Leonard, *Political Terrorism* i zbornik, Kegley, W. Charles jr. (ed.), *International Terrorism* koje promatraju ciljeve terorizma, njegove članove, političke efekte, i knjiga, Clutterbuck, Richard, *Terrorism in an Unstable World* koja se bavi konkretnim područjima i državama gdje se terorizam razvija te daje iscrpan opis terorističkoga oružja, govori o mogućnostima korištenja računala u borbi protiv terorista, razmatra ulogu terorizma u sklopu političkog kriminala, objašnjava ruralnu gerilu i urbani terorizam.

S obzirom da je razdoblje hladnoga rata završilo, razumno je zaključiti da će se povećati anarhično stanje na međunarodnoj sceni. Već sada smo svjedoci intenzifikacije etničko-religioznih konflikata, pa će terorizam ovdje igrati značajnu ulogu. Očito je da se neće smanjiti prijetnje islamskoga fundamentalizma i PLO-a.

Istočna Europa je privlačna teroristima zbog slabo razvijenog osiguranja i razmjerno velike dostupnosti oružja. Dominantan izvor terorizma u Europi u budućnosti će biti etnički konflikti, uključujući i borbe za autonomiju i samoodređenje. Bosna je primjer. Mnogi smatraju da su mogući prostori za slične sukobe Kosovo i Makedonija.

Dana 18. studenoga 1997., dok su razgledavali Hatšepsutin hram u Luksoru, ubijeno je 68 osoba, uglavnom stranih turista. Odgovornost za ovaj napad preuzela je, dan kasnije, najveća egipatska islamistička oružana organizacija *Gamaa al-Islamiya* opravdavajući ga time da su bili odlučili oteti oveću skupinu posjetitelja, no kada se pojavila policija, nasumice su zapucali. *Gamaa al-Islamiya* zaprijetila je nastavkom svojih operacija, a prijetnjama se pridružila i integristička egipatska organizacija *al-Jihad*. U priopćenju, što ga je skupina *Gamaa* poslala međunarodnim medijima, stoji da će "prekinuti akcije ako to učini i egipatski režim i zaustavi nepravedne kampanje

Autorica je apsolvantica sociologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

usmjerene protiv Gamaae, ako oslobodi zarobljenike, vrati šeika Omara Abdel-Rahmana u njegovu domovinu i prekine veze s cionističkim entitetom" (*Večernji list*, 19. XI. 1997.).

Da se nestabilna situacija zadržava i nakon ratnih sukoba, pa takvo tlo pogoduje razvoju terorizma, potvrđuje primjer iz rujna 1997., kad je u gradskoj četvrti zapadnoga Mostara eksplodirao automobil-bomba. Do danas nema službenih priopćenja o tom činu. Glasnogovornik NATO-a Jamie Shea izjavio je da je to "akt terorizma jasno namijenjen remećenju odnosa između dviju etničkih zajednica" (*Večernji list*, 20. IX. 1997.). Najnovije informacije pokazuju da se terorizam koristi kao sredstvo kojim ekstremističke skupine obraćaju pažnju na svoje ciljeve, ali služi i kao sredstvo zastrašivanja.

Definicija, ciljevi, vrste terorizma

Krenemo li od razmatranja definicije, vidjet ćemo da sva trojica navedenih autora, uz manje razlike, slično definiraju terorizam. Weinberg i Davis tvrde da je terorizam politički motivirani kriminal s namjerom da modificira ponašanje ciljane publike. Slažu se da terorizam nije ideologija nego strategija kojom se mogu koristiti pojedinci, grupe ili države, a često se brka s gerilom ili različitim tipovima državno iniciranog nasilja, npr., genocida. Istina je da terorizam i gerilsko ratovanje imaju nešto zajedničkoga. Kao suprotnost konvencionalnim oblicima oružanog konflikta, oba se oslanjaju na nekonvencionalne oblike napada. Gerilski rat je ruralnog karaktera, uporišta gerilaca su džungle ili planine, daleko od glavnih gradova i centara državne moći. Napadaju ranjive isturene objekte državnih autoriteta. Kad državne snage odgovore, oni uzmiču. Za razliku od gerile, teroristi izbjegavaju naoružane protivnike, već preferiraju nasilje protiv nenaoružanih civila ili objekata. Žrtve su ljudi za koje ne bismo očekivali da budu objekti politički motiviranog napada. Terorizam djeluje kao nerazumna aktivnost, jer je znanje koje imamo o uobičajenim pojmovima, uzrocima, namjerama, krivima i nedužnima - poljuljano. Očigledna namjera terorizma jest zastrašivanje. To i jest jedan od načina kako skrenuti pozornost na vlastite zahtjeve.

Najčešće metode koje teroristi rabe jesu: atentati, podmetanje bombi, kidnapiranje, barikade, taoci i otmice. Najčešća taktika je podmetanje bombi, jer je najjednostavnija. Mnogo je teže, primjerice, izvesti otmicu aviona. Smatra se da o kapacitetu neke terorističke grupe najbolje govori njihova sposobnost da izvedu što kompliciraniju operaciju. Grupe koje poduzimaju napade koji se sastoje od više koraka, obično imaju savršeniju, dotjeraniju mrežu i veću logističku potporu.

Autori razlikuju dvije vrste terorizma: *terrorism from below* ili terorizam grupa i *terrorism from above* ili terorizam država, što će reći da neke države podržavaju privatne terorističke grupe u drugim zemljama s namjerom da destabiliziraju njihove režime. Weinberg i Davis dijele terorizam na domaći i međunarodni: kod domaćeg terorizma svi relevantni elementi nalaze se u istoj zemlji, a kod međunarodnog, terorističke grupe jedne zemlje akcije poduzimaju u drugoj, u kojoj nalaze svoje žrtve.

Ciljevi suvremenog terorizma, prema Weinbergu i Davisu, revolucionarni su, nacionalno-separatistički i reakcionarni. Revolucionarni traže temeljite promjene u raspodjeli dobara, moći, statusa u društvu. Tako usmjereni terorizam nalazimo,

posebno, u zemljama Latinske Amerike, gdje su središnjom temom doktrine lijevog krila opozicije a protiv jenkijevskog imperijalizma. Prototip revolucionarne terorističke grupe jest Nacionalni oslobodilački pokret Urugvaja (*tupamaros*); poznate su još grupe *montoneros* u Argentini, Crvene brigade u Italiji, Crvena armija u Njemačkoj. Neki teroristi svoje ciljeve realiziraju u vlastitoj zemlji, a drugi djeluju izvan nje, u želji da eliminiraju zapadni imperijalizam. Ciljevi terorizma mogu biti i etničko-separatistički ili nacionalni; nacionalno-separatističke terorističke organizacije su PLO (koji je imao najveću potporu svjetskih vlada), IRA, ETA, FLO. IRA želi odcjepjenje Sjeverne Irske od Velike Britanije i ujedinjenje s Republikom Irskom; ETA zahtijeva nezavisnu baskijsku državu u Španjolskoj. Danas se terorizmom služe i grupe koje ne traže promjenu *statusa quo*, nego ga žele održati, npr., Ku Klux Klan.

U drugom poglavlju knjige *Political Terrorism*, autori sažimlju kratku povijest političkog terorizma. Weinberg i Davis drže da se razdoblje od 1960. godine do danas može nazvati dobom terorizma. Terorizam je prerastao u globalni fenomen ponajprije zahvaljujući tehnološkom napretku (medijima) i događajima šezdesetih godina u SAD-u (borbe za ljudska prava, studentski protesti).

Pučka politička debata u vezi sa značenjem i posljedicama suvremenog terorizma teži ostaviti dojam da je on gotovo isključivo ljevičarski fenomen, jer teroristi i njihova učenja zagovaraju različite verzije marksizma i lenjinizma. Ali Weinberg i Davis drže da je stvarnost drukčija. Terorističke organizacije se identificiraju prema prirodi uvjeta koje žele promijeniti. Posljedice toga su etnička ili rasistička dominacija (u Zapadnoj Europi nasilje izaziva prisustvo stranih radnika iz Sjeverne Afrike i Srednjeg istoka, ili je usmjereno protiv židovskih zajednica), društvo slobodno od komunističkog utjecaja (antikomunističke grupe razlikuju se od drugih po tome što primaju financijsku i tehničku pomoć, i njihova stajališta su neodređenija) i društva u kojima dominiraju religijske vrijednosti (IRA, *Jihad*).

Weinberg i Davis uvjereni su u državno sponzoriranje terorizma, jer je taj oblik djelovanja državi jeftin i zato što se u direktnom napadu zemlja izlaže opasnosti od mogućeg ratnog sukoba. Potpora države može biti materijalna, financijska, operacionalna, a rizik od terorističkih operacija smanjuje preuzimajući na sebe brigu o nalaženju utočišta za zločince.

Urednik zbornika *International Terrorism* u predgovoru definira terorizam kao nasilje ili prijetnju nasiljem da bi se stvorila atmosfera straha i uzbune kako bi došlo do neke društvene ili političke promjene.

U prvom eseju, "Međunarodni terorizam: Drugi svjetski rat", Brian Jenkins pokušava definirati terorizam i smatra da su današnji teroristi manje zaokupljeni svojim akcijama, a više se brinu o javnom *imageu*. Iako civilizirani narodi imaju zakonima utvrđene oblike kriminalnog ponašanja, teroristi tvrde da oni nisu kriminalci, nego vojnici u ratu te su zato privilegirani i imaju pravo kršiti uobičajene zakone. Jenkins drži da se terorizam može objektivno definirati kvalitetom samog čina, a ne identificiranjem zločinaca ili prirodom uzroka zločina. Sve terorističke akcije su kriminalne, nasilje je često upućeno protiv civilnih ciljeva, a svrha je politička. Namjera je postići maksimalni publicitet. Terorizam se razlikuje od običnog kriminala u svojoj političkoj namjeri i primarnim ciljevima. Mnoge vlade Trećega svijeta, posebno one u Africi i Aziji, ne sudjeluju uvijek u američkim i europskim naporima na suzbijanju terorizma, ne zato što bi dopuštale terorističke akcije, nego stoga što antiterorističke napore doživljavaju kao dio kampanje usmjerene na kršenje

uobičajenih metoda ratovanja razvijenih u Trećemu svijetu. Nekolicina vođa pobunjenika u Trećem svijetu u prošlosti su se nazivali teroristima, a danas su šefovi država. Ciljevi terorizma nisu jednaki onima u konvencionalnim bitkama, oni ne žele fizički uništiti neprijateljske snage, nego svojim akcijama pokušavaju pobuditi strah i privući pozornost. Napadi su često brižljivo režirani kako bi privukli pažnju elektronskih medija i međunarodnoga tiska. Terorizam može biti usmjeren na izazivanje rasprostranjenog nereda, demoraliziranje društva i rušenje postojećeg društvenog i političkog poretka. To su naješći ciljevi revolucionarnih, nihilističkih ili anarhističkih terorista. Neke vlade shvaćaju terorizam kao jeftin način vođenja rata protiv domaćeg neprijatelja ili druge nacije, prije nego bi bila riječ o akcijama usmjerenim protiv političke ili društvene strukture. Kao što vidimo, ovdje se Jenkins u potpunosti slaže s Weinbergom i Davisom.

U eseju "Dvostruko lice terorizma", R.A. Falk drži da terorizam ima dvostruko lice: koristi se radi opiranja tiraniji, ali koriste ga i vlasti protiv vlastitih građana, stranih vlada i populacija. U eseju "Konceptualizacija političkog terorizma", Shulz se slaže s Jenkinsovom definicijom, ali dodaje da je terorističko nasilje korištenje nenormalnim oblicima političkog nasilja radi postizanja određenih političkih ciljeva. Autor dijeli terorizam u tri tipa: revolucionarni, subrevolucionarni i državni, i iznalazi sedam relevantnih varijabli za tu kategorizaciju: uzroke, okolinu, ciljeve, strategiju, značenje, organizaciju i participaciju. Sick drži da je terorizam nastavak politike u drugom značenju. Teroristi ne postaju teroristi zbog profita ili strasti, nego zbog razloga povezanih s politikom.

U eseju "Sedam smrtnih grijeha terorizma", Johnson navodi karakteristike terorizma zbog kojih je takvo postupanje kažnjivo: potiče nasilje, potiskuje moralne instinkte, negira politiku, širi totalitarizam, uništava demokraciju, izrabljuje slobodu i potkopava volju civiliziranih društava da se brane. W.D. Quandt polazi ponajprije sa stajališta Amerikanca, jer je SAD od 1960. godine do danas glavna meta međunarodnih terorista. Autor smatra da demokratska društva pridaju prevelik značaj terorističkim skupinama iz pretjeranog straha od terorista. Stoga razlikuje dvije vrste terorizma te oblike reakcije na njih: *hard-core* terorizam, koji je problem policije, i terorizam masovnih pokreta, koji ne dopušta jednostavna rješenja (teško je ići protiv vode koji ima podršku mase).

M. Stohl u eseju "Demistificiranje misterije međunarodnog terorizma" drži da je popularna slika o međunarodnom terorizmu stvorena na osnovi senzacionalnosti i stereotipa. Tako je, primjerice, stereotip da je politički terorizam određena aktivnost nevladinih snaga (pojedini zapadni autori zaključuju da terorizam ne prakticiraju vlade liberalnih zapadnih demokracija, ali kao primjer državnog terorizma mogli bismo navesti akciju Francuske protiv Greenpeaceovog broda *Rainbow Warrior* u luci Auckland). Stereotip je i tvrdnja da su svi teroristi pomahnitali (ovaj mit posebno prihvaćaju američki mediji - takav se dojam stječe ako se teroristička akcija tretira kao izolirani događaj lišen bilo kakve političke konotacije), da su svi kriminalci, da je svekoliko buntovničko nasilje politički terorizam, da mu je svrha stvaranje nereda, da se vlade u pravilu protive nevladinu terorizmu, da je politički terorizam beskorisna strategija. Među najpoznatijim mitovima je onaj o tome da je ista osoba, prema mišljenju nekih terorista, a za druge je borac za slobodu. Stohl smatra da je tu na djelu nejasnoća u vezi s određenjem terorista, s počiniteljem terorizma. Terorist je osoba koja se koristi terorističkim metodama.

Autor knjige *Terrorism in an Unstable World* R. Clutterbuck već u uvodu naglašava da je danas, zbog religioznih, nacionalnih i etničkih konflikata, sve više ljudi ugroženih terorizmom. Naglašava da su revolucije koje su se zbile od 1989. do 1992. više promijenile svijet nego bilo koja od 1789. do danas. Najveća opasnost su zemlje Istočne Europe i zemlje bivšega SSSR-a; stabilnost Zapadne Europe mogla bi narušiti i rijeka izbjeglica. Clutterbuck smatra da od 1950. godine svijet nije bio toliko nestabilan kao što je danas. Između 1989. i 1993. stvoreno je 27 novih nezavisnih demokratskih država, koje su, svaka sa svojom kompleksnom etničkom mješavinom, pratile kolaps SSSR-a i sovjetskog komunizma u Istočnoj Europi. Od kraja Hladnoga rata godišnje umiru deseci tisuća ljudi od različitih oblika terorizma.

Da bi definirao terorizam, Clutterbuck koristi definiciju Sun Tzua otprije dvije i pol tisuće godina: Bit terorizma je ubiti jednog čovjeka, a deset tisuća zastrašiti. Terorizam je tehnika kojom se koristi gerila, borci za slobodu, disidenti, politički aktivisti desnice i lijevice, nacionalisti, etničke i religiozne skupine, mafija, organizacije za preprodaju droge i autoritarne vlasti. Moguća žarišta su Balkan, Srednji istok, bivši SSSR. U Africi države pate od dva duboko ukorijenjena problema: plemenska struktura ne koincidira s granicama i prebrzom populacijskim rastom, kao rezultatom postojećeg stanja u medicini i higijeni. Clutterbuck drži da zbog rastuće destabilizacije neće biti dostatni napor UN-a na održavanju mira.

Iako je napredovalo u komunikacijama, društvo je postalo još ranjivije, tvrdi Clutterbuck. Učestala su teroristička ometanja novčanih, elektroničkih transfera i ucjene. Od 1991. do 1993., posebno u Velikoj Britaniji i SAD-u, jača nasilje u obliku podmetanja bombi u gradskim središtima, a ljudski ciljevi su i nadalje teroristima najzanimljiviji i najefektniji.

Tko su teroristi?

Weinberg i Davis (*Political Terrorism*) naglašavaju da suvremeni terorizam nije čin izoliranog pojedinca nego grupe ljudi koji djeluju zajedno i čije je ponašanje koordinirano. U knjizi nailazimo i na podatke iz istraživanja koja su provedena sedamdesetih i osamdesetih godina; autori predočuju podatke o obrazovanju terorista, njihovoj socijalnoj pozadini i sl. Weinberg i Davis protive se tvrdnje da su teroristi duševno oboljeli ljudi, ali se slažu da mnogi od njih imaju crno-bijelu predodžbu o svijetu, da su iznimno osjetljivi na omalovažavanja. Kod nekih nacija, npr., Njemačka i Japan, terorističke organizacije su male, devijantne skupine čiji članovi moraju napraviti radikalni raskid s društvom da bi se mogle pridružiti tim skupinama. U drugim okruženjima i situacijama, terorističke organizacije dio su svakodnevnog okruženja, primjerice, PIRA i PLO. Njihovi članovi žive normalnim obiteljskim životom i obično dugo zadržavaju svoj posao.

Poticaji koje terorističke organizacije nude potencijalnim novcima jesu: prilika za akciju, ispunjenje potrebe za pripadanjem, obećanje socijalnog statusa, materijalna nagrada, prilika za osvetu. Terorističke grupe omogućavaju za participaciju u totalnoj zajednici i osjećaj potpunog stapanja koji mnoge političke organizacije nemaju. Da bi se postalo teroristom, nije potreban samo motiv nego i prilika.

Terorističke organizacije se raspadaju kada su im strukture razorene i članovi ubijeni, a u nekim slučajevima organizacije nastavljaju djelovati u modificiranom obliku. Što se tiče političkih efekata, Weinberg i Davis navode primjer Španjolske i

Filipina, gdje su grupe desnoga krila koristile terorizam da spriječe prelazak iz autoritarnog u demokratski režim. Pristalice Franca i Marcosa terorističkim nasiljem stvarale su nemirnu atmosferu nadajući se da će vojska spriječiti uspostavu demokratske vlade. Terorističke grupe Zapadne Europe i Latinske Amerike, čiji su ciljevi bili ideološki i revolucionarni, uglavnom su poražene. Važno je istaknuti da su relevantne grupe u Irskoj i Palestini dobile podršku populacije za čije su se ciljeve borile. Terorizam je djelotvorniji kad se koristi tijekom ograničenog radoblja i ako je povezan s drugim protestnim pokretima.

Uzroci terorizma

Drugi dio knjige *International Terrorism* govori o uzrocima terorizma. T. Rubenstein smatra da je dovoljan samo jedan pogled iz ortodoksne zapadnjačke perspektive da se uoči kako razvoj terorizma ovisi o vanjskoj podršci ili je izazvan nemoćnom vladinom politikom. Rubenstein drži da su pravi uzroci terorizma situacioni.

U svom eseju "Zašto moderni terorizam", R. M. Kidder kaže da je suvremeni međunarodni terorizam produkt triju uzroka: povijesnih promjena (kraj kolonijalizma, nezavisnost novih nacija), ideoloških smjena (porast islamskog fundamentalizma, radikalizacija mladih ljudi i rast urbanog terorizma), tehnološkog napretka (ekspanzija masovnih komunikacija i zračnog prometa).

U eseju "Uzroci terorizma: terorističke ideologije i vjerovanja", P. Wilkinson tvrdi da je za razumijevanje korijena terorizma bitno identificirati političke motivacije terorista i povezati ih s partikularnom ideologijom, režimom, konfliktima, strategijom i političkim uvjetima. Rapoport misli da je moderni terorizam značajno uvjetovan religioznim vjerovanjima. Eseji se bave i ulogom medija u razvoju terorizma. Tako, primjerice, L. J. Martin uočava simbiotičku vezu između medija i terorizma - jedan drugoga izrabljuju.

Oružje, ruralna gerila, urbani terorizam

Primarno oružje terorista jest ono kratkoga dometa koje se, u odnosu na druge vrste oružja, vrlo malo promijenilo od 1940. godine do danas. Clutterbuck opisuje oružje kojim se uobičajeno koriste teroristi - puške, noćna oprema, pištolji, projektili, granate, bombe, mine, nuklearno, biološko, kemijsko oružje i sl. Clutterbuck tvrdi kako napredak mikroelektronske tehnologije pomaže u borbi protiv terorista. U poglavlju o fizičkoj sigurnosti, autor ukazuje na činjenicu da se teroristi i različiti kriminalci danas mnogo lakše prebacuju iz jedne zemlje u drugu; pritom se nerijetko tajno ubacuju u skupine izbjeglica i ilegalnih imigranata.

Posebno poglavlje Clutterbuck posvećuje narkoticima, političkom nasilju i kriminalu. Autor misli da su proizvodnja, transport i distribucija narkotika najveći generatori političkog nasilja i kriminala, a profit stečen takvom nelegalnom trgovinom koristi se za financiranje oružane ruralne gerile, urbanih terorista i kriminalnih bandi, za promicanje trgovine zastrašivanjem i korupcijom te držanjem vojske i policije na odstojanju. Poljoprivrednici koji uzgajaju koku dobro su za nju plaćeni, a gerilski pokreti štite ih od vojske. Trećina svjetske opskrbe kokainom porijeklom je iz Bolivije i Perua. Dva su glavna područja proizvodnje opijuma: Zlatni

trokut (Myanmar, Laos, Tajland) i Zlatni polumjesec (Iran, Afganistan, Pakistan). U zemljama Zlatnog trokuta razvili su se poslovi s drogom upravo zato da bi se financirala vojska. Autor opisuje i ruralnu gerilu u Latinskoj Americi. Najznačajnija organizacija devedesetih je *Sendero Luminoso* (Svijetleća staza), prvi revolucionarni pokret koji je dobio potporu seljaka. Kolumbija ima jedan od najstabilnijih demokratskih sistema u Latinskoj Americi, sa snažnom ekonomijom, ali je konstantno preplavljena nasiljem. Najveći i najstariji teroristički pokret je FARC, politika im je ortodoksno komunistička, a financiraju se trgovinom drogom. U Aziji i Africi gerile uglavnom prate maoističku revolucionarnu strategiju. Na Filipinima su dvije glavne grupe: NPA (Vojska novih ljudi) i MNLF (Muslimanska secesionistička grupa). Ruralna populacija osjetljivija je na terorizam od urbane. Primarni ciljevi su ljudi. U pogledu sigurnosti, ruralna gerila je u prednosti samo kad preuzme inicijativu.

Urbani terorizam je djelotvorni način destabiliziranja demokratskih društava. Medunarodni terorizam u svojoj sadašnjoj formi relativno je noviji fenomen, većinom je urbani i počeo je manje-više simultano u Brazilu, Gvatemali, Urugvaju. Autoritarna vlast koristi terorizam protiv svog naroda na svim kontinentima. Manje je uobičajeno da vlada sama poduzima terorističke napad; tu su iznimke Iran, Irak i Libija. Urbani se teroristi koriste sljedećim tehnikama: raketiranje, kidnapiranje, uzimanje talaca, otmice. Napredak u borbi protiv terorizma ovisi o razvoju tehnike za otkrivanje eksploziva, o boljoj sigurnosti osobnog putovanja, dobroj kompjutorizaciji itd.

Suzbijanje terorizma

Posljednje poglavlje svih triju knjiga o kojima je bilo riječi posvećeno je, uglavnom, naporima za suzbijanje terorizma. Weinberg i Davis zaključuju da je pravilan demokratski odgovor na terorizam - kažnjavanje. Demokratske vlade ne mogu pristati na udovoljenje zahtjeva terorista. Ako se terorizam suzbija na međunarodnoj razini, stvara se dojam da ih se straši cijela svjetska zajednica. Uglavnom, autori smatraju da se terorizam ne smije nijemo podnositi, nego valja protiv njega poduzimati odgovarajuće mjere. Weinberg i Davis smatraju da su se promijenile okolnosti koje su šezdesetih godina potaknule razvoj terorizma (npr. Vijetnamski rat i sl.). Neki analitičari čak smatraju da je terorizam nadidani oblik borbe, i da se bliži svome kraju. Danas su glavni uzrok terorizma religiozni razlozi, fundamentalizam i etnički separatizam. Za razliku od takvih mišljenja, Weinber i Davis zaključuju da se terorizam neće zaustaviti, i pitaju se kako će se teroristi ponašati u nuklearnoj eri.

U zborniku *International Terrorism* O'Brian pretpostavlja da je za suzbijanje terorizma ključna koordinirana međunarodna akcija. Laqueur drži da treba razlikovati različite tipove terorizma, i sukladno njihovoj vrsti razviti odgovarajuće antiterorističke strategije. Clawson zagovara mišljenje kako treba promijeniti odnos prema medijima - ne treba ih doživljavati kao potencijalne neprijatelje, nego ih uključiti u eliminaciju terorizma. Gutteridge ističe potrebu da se ne reagira pretjerano na terorističke prijetnje i naglašava kako je važno uključiti javnost u napore za potkopavanje terorističkog morala. Naposljedku, Finger govori o korisnoj ulozi UN-a, koji je etablirao zakonske norme, ohrabrio kolaboraciju država.

U zaključku, Clutterbuck navodi da je najgori oblik terorizma etničko čišćenje u ime Boga. Autor iscrpno prikazuje vjerojatna područja konflikta: u Zapadnoj Europi,

članice EZ-a i EFTA-e ugrožene su valom izbjeglica, narkoticima i mafijom; kritične zemlje su Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Kosovo, Albanija, Bugarska, Rumunjska, zatim bivše sovjetske države, Cipar, Grčka, Turska, Jordan, Egipat, Alžir, Libija, Tunis, Maroko. Jedan od primarnih ciljeva terorista je onesposobljavanje liberalnih zakonskih sistema.

Moglo bi se zaključiti sljedeće: u posljednjih dvadesetak godina teroristička aktivnost je postala učestalija i posljedice su teže. Početkom sedamdesetih, napadi su bili usmjereni na vlasništvo, u osamdesetima, prema statistici vlade SAD-a, polovica svih napada bila je usmjerena direktno na ljude. Upozoravajući trend je rastući broj razornih masovnih incidenata pri kojima se teži poovrijediti što više ljudi. Danas se teroristi koriste oružjem dostupnim i u trgovinama i na crnom tržištu - komercijalni eksploziv, vojni materijali i sl.

LITERATURA

- Weinberg, B. Leonard (1989.) *Political Terrorism*. London: McGraw-Hill Publishing Company.
- Kegley, W. Charles Jr. (1990.) *International Terrorism*. New York: St. Martin's Press, Inc.
- Clutterbuck, Richard (1994.) *Terrorism in an Unstable World*. London: Routledge.

TERRORISM

Nataša Šakić

Summary

This survey gives a review of three books appeared in 1989-1995 period. Terrorism has always been present on world's scene, and it could be said that it is experiencing its escalation in the last 35 years. Terrorists remind us with their actions not to forget their demands. Here, I start with the problem of definition of terrorism, then I show goals of different species of terrorism. I also try to make short review about who the terrorists are, about the causes of the terrorism and tell something about the efforts put into fighting and restricting terrorism. The books taken into consideration are: B. Leonard Weinberg Political Terrorism, W. Charles Kegley, Jr. International Terrorism; and Richard Clutterbuck Terrorism in an Unstable World.

Key words: terrorism, terrorist violence, guerrilla, international terrorism, political terrorism, revolutionary terrorism, ethnical-separative terrorism, reactionary terrorism, state-supported terrorism.